

Kapetan bojnog broda
TOMISLAV BOLFEK

Principi pomorske operativne veštine

Opšti principi ratne veštine mogu se primeniti i na oružanu borbu na moru, te ih treba posmatrati u kontekstu celovitosti oružane borbe (opštih zakonitosti i primenjenih koncepcijsko-doktrinarnih stavova), jer se samo tako može uočiti njihovo dijalektičko jedinstvo. Principi pomorske operativne veštine su posebni, jer održavaju spoznajnu delovanja posebnih zakonitosti oružane borbe na moru. Prema tome, razlikujemo opšte principe oružane borbe koji se primenjuju u svim ambijentima i u svim borbenim uslovima, i posebne principe pomorske operativne veštine koji odgovaraju uslovima oružane borbe na moru.

Poznato je da se principi ratne veštine javljaju kao rezultat teorije i prakse oružane borbe, bilo da je reč o opštim ili posebnim principima. Njima se definiše ono što je za oružanu borbu u celini ili u pojedinim njenim oblastima zajedničko i najopštije. Oni, dakle, predstavljaju subjektivni izraz zakonitosti koje vladaju u oružanoj borbi, i ne mogu se poistovetiti s tim zakonitostima, jer na njihovo formulisanje i primenu u ratu subjektivni faktor može bitno da utiče. Otuda razlika u formulisanju i poimanju pojedinih principa.

Polazeći od činjenice da se u ratovima menjaju objektivni uslovi u kojima se vodi oružana borba na moru, a i nivo saznanja subjektivnog faktora kao nosioca oružane borbe, principi pomorske ratne veštine su se manje-više menjali kroz istoriju, ali ima i onih koji su postojani i važe gotovo za sve ratove i ratne situacije. To su tzv. fundamentalni principi koji, takođe, nisu nepromenljivi, ali imaju trajniji značaj (npr. iznenađenje).

Svaka zemlja, odnosno ratna mornarica utvrđuje principe shodno sopstvenim doktrinarnim stavovima, iskustvima iz prošlih ratova i pogledima na vođenje savremenih ratova. Broj principa varira od 5 do 6, pa i do 12 u nekim zemljama. Iz toga proizilazi da svaka zemlja (ratna mornarica) utvrđuje važeće principe koji, stvaralački primenjeni u ratu, obezbeđuju najcelishodniju upotrebu oružanih (pomorskih) snaga. Principi naše pomorske operativne veštine moraju da se razlikuju od principa drugih mornarica, prvenstveno velikih. U opštenarodnom odbrambenom ratu, i principi pomorske operativne veštine treba da odraze objektivne uslove u kojima će se taj rat voditi. Nema potrebe naglašavati da je naš narodnooslobodilački rat jedan od osnovnih izvora spoznaje prirode oružane borbe na moru u uslovima ONOR-a od kojih se polazi i u definisanju principa naše savremene pomorske operativne veštine.

Osnovni principi naše pomorske operativne veštine

Osnova na kojoj se izgrađuje naša pomorska operativna veština su principi strategije oružane borbe, izvedeni iz naučne spoznaje objektivnih zakonitosti oružane borbe i koncepcijsko-doktrinarnih stavova. Prema tome, osnova na kojoj se izgrađuju principi je jedinstvena, ali kako se operativna i taktička veština ispoljavaju relativno samostalno u odnosu na strategiju i drugačije u različitim ambijentima, u formulisanju njihovih principa normalne su različitosti.

Razvojem mornarice razrađeni su i principi upotrebe pomorskih snaga u boju i operaciji na moru. Oni su utkani u taktička pravila i uputstva za upotrebu tih snaga. Svaki komandant broda, plovne jedinice i borbenih sastava mora da zna princip njihove upotrebe u ratu i da ih stvaralački primenjuje u praksi. Može se zapaziti opšta težnja da se istakne što manji broj principa, a da budu obuhvaćeni svi oni suštinski momenti koji odlučujuće utiču na ishod pomorskih operacija.

Principi koji su ovde izloženi dati su prema normativnim aktima, zavisno od toga koju oblast ratne veštine tretiraju ti akti, ali ne odgovaraju u potpunosti ni jednom od tih akata, budući da ni ti akti nisu istovetni po nivou opštosti. Jedni se odnose na upotrebu mornarice u opštenarodnom odbrambenom ratu, a drugi (bar delimično) na pomorsku operativnu veštinu i upotrebu pojedinih delova mornarice.

Polazeći od osnovnih stavova izraženih u pomenutim pravilima i uputstvima, može se govoriti o sledećim principima pomorske ope-

rativne veštine: nametanje naših uslova oružane borbe; jednostavna zamisao operacije; iznenađenje; nadmoćnost; ofanzivnost; racionalnost; uigranost sadejstva i usklađenost dejstava; razvijanje uspeha i postojanje rezervi.

Nametanje naših uslova oružane borbe. Ovaj princip obezbeđuje u borbi, boju i operaciji, pa i u ratu, značajne prednosti. Izražava se u stalnoj težnji da se nametanjem sopstvenih uslova protivnik dovede u inferiorniji položaj, da gubi kontrolu prostora i inicijativu.

Mada izgleda na prvi pogled da je ovaj princip teško primeniti na pomorskom vojištu, to nije i nemoguće. On se, na primer, ispoljava u nastojanju da se neprijateljske snage napadaju kada su sopstvene pod zaštitom elemenata obalske odbrane, da se dejstvuje noću, da se nametne borba kada su naše snage nadmoćnije, da se aktivnost na moru ispolji na području i u vreme kada to protivnik najmanje očekuje — preduzimanjem smelih prepada, specifičnim organizovanjem plovni sastava na moru, uvlačenjem neprijateljskih snaga u zonu dejstava sopstvenih vatrenih sredstava sa obale, ubacivanjem u borbu snaga koje neprijatelj ne očekuje i sl. U našim pomorskim operacijama, a osobito u onima u kojima nadmoćnost agresora neće biti izražita, prvenstveno u avijaciji, ovaj princip ima izuzetan značaj. Njegovom realizacijom u punoj meri se afirmiše naša koncepcija opšte-narodne odbrane. Drugim rečima, to znači da će i jače neprijateljske snage biti prisiljene na povlačenje, trpeći znatne gubitke na moru. I ovde su od velikog značaja iskustva iz našeg NOR-a na moru.

Princip nametanja naših uslova oružane borbe na moru podrazumeva da se dejstvuje ofanzivno, što znači da je on u tesnoj vezi sa principom ofanzivnosti.

Međutim, i neprijatelj će nastojati da nama nametne svoje uslove dejstva. Da bismo ga osujetili u tome i nametnuli naše uslove dejstva, biće neophodno izabrati adekvatnu taktiku, izvršiti elastično grupisanje snaga, šemu komandovanja tako postaviti da se može lako menjati i da omogućava inicijativu nižih komandi i sl. Nametanje naših uslova oružane borbe zahtevaće mešovitost, smelost i vešto rukovođenje jedinicama i pomorskim sastavima. Geografski prostor, more, ostrva i kopneni obalski pojas, takođe u velikoj meri utiču na ispoljavanje ovog principa.

Jednostavna zamisao operacije. Zamisao operacije mora biti jednostavna. Realizuje se jednostavnim planovima izvođenja, ali ipak treba voditi računa o svim momentima koji mogu pozitivno ili negativno uticati na njeno izvođenje. Jednostavnost zamisli ispoljava se

u izboru težišta, grupisanju snaga, načinu upotrebe pojedinih jedinica, vođenju aktivnih dejstava, angažovanju snaga teritorijalne odbrane i dr. Ovo je osobito značajno u pomorsko-desantnim operacijama.

Prema tome, ne negira se originalnost, maskiranje i sl., već se samo ukazuje na to da sve mere i postupci moraju biti jednostavno i logično zamišljeni. Isto tako, jednostavna zamisao operacije ne negira značaj iznenađenja.

Ovaj princip pozitivno se odražava i na planu sadejstva — ono će biti tim uspešnije što je zamisao operacije jednostavnija.

Iznenađenje. Operativno-taktičko iznenađenje u pomorskim operacijama, zbog svog izuzetnog značaja, treba ostvariti kad god je moguće, bez obzira o kojoj se operaciji radi i kakav je odnos snaga. Slabosti u snagama i borbenim sredstvima moguće je iznenađenjem **umanjiti**, a neretko i potpuno eliminisati. Svakako da je iznenađenje značajnije u operacijama kada odnos snaga nije u svim elementima u našu korist. U borbi na moru i na kopnu i slabije snage mogu da postignu značajan uspeh ako se neprijatelj iznenadi — po prostoru, vremenu, načinu dejstva i primenjenim borbenim sredstvima. U tom smislu jadransko pomorsko vojište (JPV) pruža velike mogućnosti našim snagama. Analizom svakog od pomenuta četiri faktora došlo bi se do zaključka da je iznenađenje moguće postići, bez obzira na postojanje savremenih sredstava otkrivanja, elektronskih dejstava i masovne upotrebe avijacije i helikoptera neprijatelja.

Iznenađenje kao faktor uspeha i princip pomorske operativne veštine ne može se izolovano posmatrati od drugih faktora i principa. Očigledno je da je veća mogućnost iznenađenja kada se snage oslanjaju na dobro uređenu i organizovanu operacijsku osnovicu, kada se radi o snagama visokih manevarskih kvaliteta, kada je dobro organizovan sistem osmatranja i obaveštavanja na obalskom području, uz efikasno obaveštajno obezbeđenje.

Povoljan geografski položaj trebalo bi da odigra odlučujuću ulogu u postizanju iznenađenja. Korišćenjem ostrvskog arhipelaga kao »odskočne daske« za dejstva na moru, uz primenu različitih taktičkih i tehničkih postupaka, sa velikom sigurnošću može se računati da će naše pomorske snage uspeti da iznenade neprijatelja i po prostoru i po vremenu dejstva.

Taktičko iznenađenje ne može biti osnova za planiranje i izvođenje operacija na JPV. Ono je sastavni deo taktičkih dejstava, bez čijeg uspešnog odvijanja nema ni operacija. Za preduzimanje pomorskih operacija pretpostavka je operativno iznenađenje — o početku operacije, zoni, težištu, angažovanim snagama, pa i cilju i drugim

elementima što će, bez sumnje, povoljno uticati na odvijanje i krajnji uspeh operacije. Na tim elementima se posebno insistira. Međutim, ni tehničko iznenađenje se ne bi smelo isključiti, jer i ono može da da rezultate operativnog značaja, što treba imati u vidu u planiranju pomorskih operacija.

U savremenom ratu sredstva za elektronska dejstva u velikoj meri pružaju mogućnost iznenađenja. Strana koja ne raspolaže tim sredstvima biće primorana da traži druga rešenja na pomorskom vojištu.

Iznenađenje je, dakle, princip kojeg bi trebalo ostvariti u svim pomorskim operacijama. Međutim, ono ne sme da poprimi takav značaj da se — zbog nemogućnosti da se protivnik iznenadi — bez drugih opravdanih razloga, odustane od operacije. Ako iznenađenje nije moguće, ostvarivanje drugih principa ima odlučujući značaj.

Nadmoćnost u oružanoj borbi se ostvaruje povoljnim odnosom snaga, na koji pored brojčane nadmoćnosti u ljudstvu i sredstvima ratne tehnike, utiču još kvalitet žive sile i materijalno-tehničkih sredstava, prostor i vreme. Upoređivanjem svih ovih činilaca dobijamo opšti odnos snaga u operaciji u celini, odnosno relativni odnos snaga na pojedinim delovima vojišne prostorije, za koje možemo da kažemo da su povoljni ili nepovoljni. I kod nepovoljnog opšteg odnosa snaga moguće je ostvariti nadmoćnost na ključnim tačkama u operaciji, pod uslovom da se na optimalan način angažuju raspoložive snage i borbena sredstva.

Prema tome, nadmoćnost u pomorskim operacijama može biti opšta ili delimična — za sve vreme trajanja operacije ili u ograničenom vremenu, na pojedinim delovima ili u celoj operacijskoj zoni. I u jednom i u drugom slučaju to se može postići:

- povoljnim grupisanjem snaga;
- temeljitom pripremom operacije, visokom obučenošću jedinica i visokim moralno-političkim kvalitetima ljudstva;
- dejstvima noću, u nepovoljnim hidrometeorološkim uslovima i u vreme koje najmanje odgovora neprijatelju;
- veštim i odlučnim komandovanjem jedinicama, snalažljivošću i inicijativom nižih komandi;
- intenzivnim borbenim dejstvima u celoj operacijskoj zoni;
- razvlačenjem neprijatelja i nanošenjem brzih i kratkotrajnih vatrenih udara po njegovim najosetljivijim objektima;
- veštim korišćenjem geografskog faktora.

Brojčana nadmoćnost sama za sebe ne mora biti od presudnog uticaja na tok i konačan ishod operacije. Zato treba maksimalno koristiti sve ostale faktore, koji utiču na ostvarivanje nadmoćnosti, a istovremeno nastojati da se umanju njihova vrednost kod protivnika.

U taktičkim razmerama nadmoćnost je moguće ostvarivati i kad je operativni odnos snaga nepovoljan. To je polazna osnova za tvrdnju da je pomorske operacije na JPV moguće preduzeti i kada nije ostvarena opšta nadmoćnost u zoni operacije.

Ofanzivnost podrazumeva stalnu težnju da sopstvene snage budu aktivne u odnosu na neprijatelja i da neprekidno dejstvuju po njemu. Taj princip karakterišu: inicijativa nižih komandi, visoka moralno-politička pripremljenost jedinica i vešto komandovanje u borbi.

Princip ofanzivnosti ima poseban značaj u operacijama, kao što su pomorskodesantne operacije i operacije protiv pomorskog saobraćaja. U stvari, bez izražene ofanzivnosti ove vrste pomorskih operacija ne mogu se ni zamisliti. Međutim, i u protivdesantnoj operaciji ofanzivnost je jedan od bitnih principa za uspeh (organizuju se protivnapadi, protivudari, ubacivanje, iskrcavanje pomorsko-helikopterskih desanata i sl.).

Ofanzivnost predstavlja važan činilac nadmoćnosti. Ona je negacija isčekivanja, pasivnosti i prihvatanja uslova i načina dejstva koje bi neprijatelj mogao da nametne. Neprekidna ofanzivnost ne dozvoljava protivniku da dođe do izražaja, da se sredi, da vrši manevar i snabdevanje. Za pomorske operacije osobito je važna ofanzivnost udarnih pomorskih snaga, avijacije i pomorskodiverzantskih jedinica, ali se i pomorske obalske snage mogu sa više ili manje izraženom ofanzivnošću upotrebljavati u pomorskim operacijama.

Budući da je ofanzivnost u funkciji nadmoćnosti, kao što je već rečeno, u našim pomorskim operacijama taj princip se primenjuje i u slučajevima kada nije ostvarena opšta nadmoćnost. Jer, koliko da je protivnik jak, on je uvek osetljiv na ofanzivna dejstva. Iskustva iz našeg NOR-a najbolje pokazuju koliko je princip ofanzivnosti značajan, naročito kada je neprijatelj nadmoćniji u opštem odnosu vojnih snaga, što nije identično sa apsolutnom nadmoćnošću. Polazeći od šire shvaćenog pojma nadmoćnosti, pri čemu se uzimaju u obzir svi činioци snaga ONO, logičan je zahtev koji se stavlja pred pomorske snage da svojim dejstvima stvore takve operativne uslove da za neprijatelja ne sme biti mira na pomorskom vojištu. To znači da će naše snage biti stalno u ofanzivi, i to mora da postane pravilo. To podrazumeva stalnu težnju da se neprijateljske snage i objekti na obali nalaze pod stalnim udarima naših snaga; da bude prisiljen da iz napada prelazi u odbranu; da trpi velike materijalne gubitke, što sve

skupa treba da pokoleba protivnika, da dovede do gubljenja inicijative sa njegove strane, samopouzdanja i odustajanja od iskrcavanja na ostrva i obalu i sl.

Racionalnost podrazumeva ekonomičnu upotrebu snaga, a postiže se dobro organizovanim i vešto vođenim borbenim dejstvima, pravovremeno grupisanim snagama i pravilnim izborom cilja, oblika, mesta i vremena dejstva. Glavno merilo racionalne upotrebe snaga u pomorskim operacijama je postignuti rezultat (odnos gubitaka 1:1 za nas ne može biti prihvatljiv).

Pravilno ekonomisati snagama znači čuvati ih i celishodno upotrebljavati. To, između ostalog, znači da princip racionalnosti mora da bude u skladu sa zahtevom da se dejstvuje ofanzivno, što dijalektički posmatrano, nisu protivrečni zahtevi, budući da bi neodlučnost i preterana opreznost mogla da ohrabri neprijatelja u nastojanju da preuzme inicijativu u svoje ruke. Zbog toga, u toku planiranja operacije naprezanje snaga treba uskladiti sa principom racionalnosti njihove upotrebe.

Neracionalna upotreba snaga na moru višestruko je štetna — pre svega, time se povećavaju gubici, opterećuje pozadina, naročito mornaričko-tehnička služba, povećava se naprezanje a time i zamor posada i tehnike. Međutim, neophodno grupisanje jačih snaga na težištu operacije, odnosno boja i borbe, ne treba shvatiti kao neracionalnu upotrebu pomorskih snaga. Naprotiv, neracionalna upotreba bila bi, na primer, kad bi se umesto četiri broda za zaštitu jednog konvoja upotrebila šest i sl.

S obzirom na mogućnost da u eventualnom ratu u nekim vrstama brodova i avijacije budemo inferiorni, u operacijama to treba nadoknaditi povećanim naprezanjem i adekvatnom, što će reći i racionalnom upotrebom snaga.

Uigranost sadejstva i usklađenost dejstava. Kako u pomorskim operacijama učestvuju snage mornarice, teritorijalne odbrane i avijacije, kao i druge strukture društva, njihova borbena dejstva i neoružani oblici otpora moraju biti usklađeni, a to će biti moguće samo ako je sadejstvo dobro organizovano.

Uigranost sadejstva i usklađenost dejstva jedinica omogućuje da se i sa slabijim snagama uspešno dejstvuje u nepovoljnim uslovima.

Ovaj princip je od velike važnosti u svim borbenim dejstvima, ali je u pomorskim operacijama posebno značajan usled toga što na ograničenom prostoru dolazi do koncentracije većeg broja jedinica. On zahteva istovetnost pogleda mornaričkog kadra na pojedine operativno-taktičke i druge probleme u pomorskim operacijama, među-

sobno poverenje i najveću ličnu odgovornost. To se postiže uigravanjem jedinica, komandi i štabova na vežbama i manevrima, na KŠRI i ratnim igrama, i temeljitim pripremama operacije i sl.

Razvijanje uspeha je princip koji u potpunosti odgovara našoj koncepciji izvođenja pomorskih operacija, i njegova primena doprinosi u velikoj meri krajnjem uspehu operacije. Dolazi do izražaja u svim pomorskim operacijama, a njegov taktički aspekt svodi se na razvijanje uspeha u boju i borbi koji ima značaj za operaciju.

Do razvijanja uspeha može doći i na glavnom i na pomoćnom pravcu udara, uz mogućnost prenošenja težišta operacije. To često može da zahteva izmenu plana operacije, pa treba oceniti šta je u konkretnoj situaciji bolje rešenje — razvijati uspeh i po cenu menjanja plana operacije ili tražiti drugačije rešenje.

Za realizaciju ovog principa neophodno je imati ofanzivnu doktrinu i sposobne snage za razvijanje uspeha. Na moru će to biti udarne pomorske snage i avijacija, a na kopnu mornaričkodesantna pešadija, kopnena vojska, teritorijalna odbrana i druge snage u sastavu mornarice. U izvesnom smislu ovaj princip treba da bude i pokretačka snaga taktičkih jedinica, jer izražava težnju za postizanjem što većeg uspeha u operaciji.

Stoga je i razumljivo nastojanje da se, uz postojanje raketnog oružja na brodovima i obali, uvek glavni udar eksploatiše do krajnjih granica, kako bi se protivnikovim snagama naneli što veći gubici.

Postojanje rezervi je princip oružane borbe uopšte, pa prema tome i pomorske operativne veštine. Pravovremeno upotrebljena rezerva često je bila odlučujući faktor pobede ili je izazvala promenu operativne situacije na vojištu. Jačina i sastav rezerve, zadatak i prostor na kojem će se nalaziti u operaciji, stvar je konkretne procene i odluke donete na njenoj osnovi.

Rezerva može biti iz sastava teritorijalne odbrane i kopnene vojske. Kada je reč o pomorskim snagama, rezerva se obrazuje povećanim naprezanjem ratnih brodova i formiranjem više borbenih sastava, a izuzetno i izdvajanjem pojedinih delova.

*

Iz izloženog se jasno vidi da su principi ratne veštine njen značajan element. Zato u procesu odlučivanja i planiranja operacije treba da su prisutni i da se, koliko je to objektivno moguće, stvaralački oživotvore. No, oni nisu i ne mogu biti dogma. Oni su putokaz za praktičnu delatnost u konkretnim ratnim uslovima, a to je dovoljno da im se u našoj teoriji pomorske operativne veštine posveti određena pažnja.